

En väska, några dikter och ett sista flyg

Berättelse

Våren 1940 var en kapplöpning mot tiden. Nelly Sachs var 48 år gammal och bodde i Berlin med sin gamla mor. De var judar, och i Tyskland hade nazisterna makten. Förföljelsen blev hårdare för varje månad, och människor i Nellys närhet försvann. Sedan kom det brev hon hade fruktat allra mest: hon skulle inom kort inställa sig för att föras till ett läger. Om hon inte kom därifrån snart, skulle det bli för sent.

Räddningen hade förberetts långt borta, i Sverige. Nelly beundrade djupt den svenska författaren Selma Lagerlöf, och de hade brevväxlat med varandra under många år. När faran blev akut reste en modig väninna till Nelly ända till Sverige för att be Lagerlöf om hjälp. Trots att Lagerlöf var gammal och sjuk väddade hon till prins Eugen och det svenska kungahuset. Tack vare deras ingripande beviljades Nelly och hennes mor till sist visum – ett papper som betydde skillnaden mellan liv och död.

Nu gällde det att ge sig av innan det stängdes. De fick packa lätt och snabbt. Det mesta måste lämnas kvar: möbler, böcker, ett helt liv. Men Nelly tog med sig det hon inte kunde vara utan – sina egna papper och dikter. Orden var det enda hon verkligen ägde, och de skulle följa henne in i det okända.

Så satte de sig i ett litet flygplan. Det var ett av de allra sista som lyfte från Tyskland mot Sverige, innan gränserna stängdes för gott. Under dem försvann Berlin, staden där Nelly hade fötts och levt hela sitt liv. Den 16 maj 1940 landade planet i Stockholm.

De var räddade. Men ankomsten bar också på en tung sorg. Selma Lagerlöf, kvinnan vars hjälp hade öppnat porten till Sverige, var redan död. Hon hade gått bort den 16 mars 1940, exakt två månader innan planet landade. Nelly och Selma hade utbytt brev under många år, men de möttes aldrig ansikte mot ansikte. Den som hade räddat Nellys liv fick aldrig veta att räddningen hade lyckats.

I Sverige väntade ett liv i trygghet, men också i fattigdom. Nelly och hennes mor bodde trångt, och Nelly försörjde sig genom att översätta. Ändå fortsatte hon att skriva på tyska, sitt modersmål. Av sorgen och minnena skapade hon dikter som långt senare, år 1966, gav henne Nobelpriset i litteratur. Allt detta vilade på ett enda ögonblick: ett litet flygplan som lyfte i sista stund.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
en kapplöpning mot tiden	när man måste hinna något innan det blir för sent
förföljelse	när någon jagas och behandlas mycket illa
frukta	vara mycket rädd för något
inställa sig	komma till en bestämd plats på order

ORD	FÖRKLARING
ett läger	en sluten plats dit nazisterna förde judar
brevväxla	skriva brev till varandra under lång tid
vädja	be om hjälp på ett starkt och allvarligt sätt
ett ingripande	när någon griper in och hjälper
bevilja	säga ja till en ansökan
ett visum	ett tillstånd att resa in i ett land
det okända	det man inte vet något om i förväg
ansikte mot ansikte	när man möts i verkligheten, på riktigt
ett modersmål	det språk man lär sig först som barn

Läsförståelsefrågor

1. Vad menas med att våren 1940 var “en kapplöpning mot tiden”?
 1. Nelly tränade inför en tävling.
 2. Nelly måste fly innan nazisterna förde henne till ett läger.
 3. Nelly skulle hinna skriva färdigt en bok.
2. Varför reste Nellys väninna ända till Sverige?
 1. För att hälsa på släkten.
 2. För att be Selma Lagerlöf om hjälp.
 3. För att leta efter en lägenhet.
3. Vad tog Nelly med sig när hon flydde?
 1. Möbler och böcker.
 2. De papper och dikter hon själv hade skrivit.
 3. Nästan ingenting.
4. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Nelly och Selma Lagerlöf träffades aldrig ansikte mot ansikte.
 2. Selma Lagerlöf dog efter att Nelly hade kommit till Sverige.
 3. Nelly fortsatte att skriva på tyska i Sverige.
5. Hur lång tid gick det mellan Selma Lagerlöfs död och Nellys ankomst till Stockholm?
6. Texten säger att visumet “betydde skillnaden mellan liv och död”. Förklara med egna ord vad som menas.
7. Varför var det extra sorgligt att Selma Lagerlöf redan var död när Nelly kom fram? (inferens)
8. I sista stycket står det att allt “vilade på ett enda ögonblick”. Vilket ögonblick menas, och varför var det så viktigt?

Facit

1. **b)** Nelly måste fly innan nazisterna förde henne till ett läger.
2. **b)** För att be Selma Lagerlöf om hjälp.
3. **b)** De papper och dikter hon själv hade skrivit.
4. 1. **Ja** – de brevväxlade men möttes aldrig. **b) Nej** – hon dog den 16 mars, två månader innan Nelly kom fram. **c) Ja** – hon fortsatte skriva på tyska, sitt modersmål.
5. Exakt två månader (Lagerlöf dog 16 mars 1940, Nelly kom fram 16 maj 1940).
6. Exempel på svar: Utan visumet hade Nelly tvingats stanna i Tyskland och förts till ett läger, där hon troligen hade dött. Med visumet kunde hon fly och överleva.
7. Exempel på svar: Selma hade räddat Nellys liv men fick aldrig veta att det lyckades, och de kunde aldrig mötas eller tacka varandra.
8. Exempel på svar: Det ögonblick då det lilla flygplanet lyfte i sista stund. Utan det hade Nelly inte överlevt och aldrig kunnat skriva dikterna eller få Nobelpriset.

Bedöm de öppna svaren efter innehåll, inte efter exakt formulering. Att skriva av en mening rakt ur texten räcker inte – eleven ska visa förståelse.

FÖR LÄRAREN

B1-nivå (sfi-d), texten står i preteritum. Tema: flykt i sista stund, hjälp från främlingar och förlust. Scenen kompletterar biografien genom att zooma in på själva flykten i maj 1940. Frågorna 6–8 tränar inferens och tolkning. Notera kontrasten mellan räddning och sorg, som gör texten lämplig för samtal om elevernas egna upplevelser av flykt och ankomst.

Diskussionsfrågor

- Nelly tog med sig sina dikter framför möbler och saker. Vad säger det om vad som var viktigt för henne?
- Selma Lagerlöf hjälpte en människa hon aldrig hade träffat. Vad får människor att hjälpa främlingar?
- **Skriv (4 meningar):** Beskriv en gång då du var tvungen att lämna något bakom dig. Vad tog du med dig, och vad var svårast att lämna?

Källor och faktagranskning

- Wikipedia: Nelly Sachs (engelska) – https://en.wikipedia.org/wiki/Nelly_Sachs
- NobelPrize.org: Nelly Sachs – Biographical – <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1966/sachs/biographical/>
- Encyclopædia Britannica: Nelly Sachs – <https://www.britannica.com/biography/Nelly-Sachs>
- Sharing Sweden: Nelly Sachs – Jewish author, poet, and Nobel Prize winner – <https://sharingsweden.se/materials/nelly-sachs-jewish-author-poet-and-nobel-prize-winner>

Faktagranskad i juni 2026. Nyckelfakta: Nelly Sachs föddes 10 december 1891 i Berlin och dog 12 maj 1970 i Stockholm. Hon flydde med sin mor till Sverige 16 maj 1940 med hjälp av bland andra den svenska författaren Selma Lagerlöf. Hon skrev på tyska, försörjde sig som översättare och fick Nobelpriset i litteratur 1966 (delat med Shmuel Agnon). Kända verk:

diktsamlingen 'In den Wohnungen des Todes' (1947) och pjäsen 'Eli' (1950). Bilden visar Sachs omkring 1910; den är public domain då upphovsmannen är okänd och upphovsrätten utgått. Mindre osäkerhet: exakta omständigheter kring flykten beskrivs något olika i olika källor.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.